

Anna Ambrochowicz

Biblioteka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

„POLSKA DYPLOMACJA NA WSCHODZIE W XX
ORAZ POCZĄTKACH XXI WIEKU”.
SPRAWOZDANIE Z MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI
NAUKOWEJ, CHARKÓW 4–5 CZERWCA 2010 ROKU

Osiemdziesięciopięciolate ustanowienia Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Charkowie w 1924 r., oraz piętnastolecie jego odnowienia w 1994 r., stało się okazją do świętowania tego wspaniałego jubileuszu i zorganizowania konferencji naukowej w dniach 4–5 czerwca 2010 r.

Konferencja naukowa odbyła się w murach Narodowego Uniwersytetu w Charkowie im. W. N. Karazina. Uroczyste rozpoczęcie obrad konferencji naukowej poprzedzone zostało otwarciem wystawy pt. *Historia polskiej służby dyplomatyczno-konsularnej*. Organizatorami konferencji były Konsulat Generalny RP w Charkowie, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM, Centrum Badań Europy Wschodniej UWM, Charkowski Narodowy Uniwersytet im. W.N. Karazina oraz Stowarzyszenie Uczonych Polskich Ukrainy.

Jako pierwszy przywitał zebranych gości Konsul Generalny RP w Charkowie dr Grzegorz Seroczyński. Pokrótce przypomniał dzieje powołania do życia i funkcjonowania konsulatu w Charkowie. W kolejnym przemówieniu okolicznościowym zabrał głos rektor Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu im. W. N. Karazina – Wił Bakirov, a następnie Ambasador RP na Ukrainie – Jacek Kluczkowski. Kolejnymi mówcami byli przedstawiciele władz lokalnych. Następnie głos zabrał prof. dr hab. Henryk Stroński reprezentując Stowarzyszenie Uczonych Polskich Ukrainy. W imieniu władz Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego wystąpili dr Krzysztof Łożyński – zastępca dyrektora Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych, dr hab. Norbert Kasperek, prof. UWM, dziekan Wydziału Humanistycznego UWM. Jako ostatni zabrał głos Jarosław Książek – Konsul Generalny RP w Brześciu, były konsul w Charkowie.

Obrady plenarne, którym przewodniczył prof. dr hab. Henryk Stroński, rozpoczął swoim wystąpieniem Aleksander Wasilewski, reprezentujący Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Przedstawił problematykę dziejów polskich konsulatów na Wschodzie w okresie międzywojennym (1918–1939). Historię Konsulatu Generalnego w Charkowie zaprezentował dr Jarosław Książek – Konsul Generalny RP w Brześciu. W kolejnym wystąpieniu głos zabrał prof. dr hab. Henryk Stroński reprezentujący Uniwersytet Warmińsko-Mazurski i Stowarzyszenie Uczonych Polskich Ukrainy, omawiając losy ludności polskiej na Ukrainie Sowieckiej na tle działalności dyplomacji polskiej w latach 1921–1939.

Ta część konferencji zakończyła główne obrady plenarne, odbywające się w Sali Aktowej uniwersytetu charkowskiego. Po przerwie, w czasie której

dokonano otwarcia Centrum Polskiego w Charkowskim Uniwersytecie Narodowym, toczono dalsze obrady już w ramach czterech posiedzeń w Sali Senatu uniwersytetu. W tej części zaprezentowano 30 referatów autorstwa pracowników reprezentujących kilka ośrodków akademickich: Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Rzeszowskiego, Akademii Pomorskiej w Słupsku oraz Akademii im. J. Długosza w Częstochowie. Stronę ukraińską reprezentowali pracownicy naukowcy Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu im. W.N. Karazina oraz Kijowskiego Uniwersytetu Slawistycznego.

Pierwsze posiedzenie poświęcone było sprawom funkcjonowania placówek dyplomatyczno-konsularnych w Charkowie. W roli moderatora wystąpił początkowo prof. dr hab. Henryk Stroński, a jako pierwszy swój referat wygłosił mgr Tomasz Grajżul (doktorant UWM), który omówił sprawy personalno-organizacyjne Poselstwa RP w latach 1921–1923 oraz Konsulatu RP w Charkowie w latach 1923–1937. W przerwie przed kolejnym wystąpieniem obowiązki moderatora przejął dr hab. Maciej Mróz, prof. UW, a swój pogląd na aspekt wywiadowczej działalności konsulatu RP w Charkowie przedstawił dr Andrzej Michalski (AP w Słupsku). Przed przerwą wystąpił dr hab. Andrzej Bonusiak, prof. URz. Tytułem jego referatu był *Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polski w Charkowie w świetle Internetu*. Po tym ostatnim wystąpieniu rozpoczęto żywą dyskusję, przekraczającą ramy czasowe w bardzo napiętym programie konferencji naukowej.

Po przerwie rozpoczęto drugie posiedzenie zatytułowane *Początki*, w której głos zabrała Tatiana Lichaczowa (Charkowski Uniwersytet). Referat poświęcony był polskim organizacjom niosącym pomoc ofiarom wojny w systemie państwa i opieki socjalnej w latach 1914–1921. Następne wystąpienie prelegentki Liubov Żvanko dotyczyło reewakuacji polskich uchodźców z terytorium Ukraińskiej Republiki Ludowej, w okresie rządów Pawła Skoropadskiego w latach 1917–1918. Następnie słuchacze mogli wysłuchać wystąpienia dyrektora Biblioteki Charkowskiego Uniwersytetu Iriny Żurawliewy, która przedstawiła informacje na temat historii i współczesności biblioteki oraz przechowywanych w niej starodrukach polskich. Interesujące wystąpienie wsparte zostało ciekawą prezentacją multimedialną. Działalność dyplomacji polskiej na Ukrainie w latach wojny domowej 1917–1919 oraz rolę Polskiej Organizacji Wojskowej przedstawił dr Aleksander Holiczenko (UWM). Referat pt. *Dyplomacja polska wobec prób zbliżenia watykańsko-sowieckiego w latach 1918–1926* przedstawił dr hab. Maciej Mróz, prof. UW. Kolejny prelegent dr Jarosław Suchoples (USz) poruszył kwestię udziału dyplomacji polskiej w budowie antyradzieckiego bloku państw frontowych regionu Morza Bałtyckiego w początkach lat 20. XX w. Funkcjonowanie i działalność Konsulatu Generalnego RP w Odessie w latach 1918–1919 i 2003–2009 bardzo precyzyjnie omówił dr hab. Tomasz Ciesielski (UO). Osobowość i działal-

ność Seweryna Potockiego, jednego z założycieli Uniwersytetu Charkowskiego, została zaprezentowana przez mgr Barbarę Klimczyk (UO). Na zakończenie tej części obrad swój referat, traktujący o historii i działalności Konsulatu Generalnego RP w Sankt-Petersburgu wygłosiła Olga Kasperczyk (Konsulat Generalny RP w Sankt-Petersburgu). Następnie rozpoczęła się dyskusja, która podobnie jak przy wcześniejszych okazjach przekroczyła czas formalnie na nią przeznaczony. Tym ostatnim akcentem zakończono obrady pierwszego dnia konferencji.

Drugi dzień obrad (5 czerwca) rozpoczęło trzecie posiedzenie zatytułowane *Na służbie II Rzeczypospolitej*. Tej części konferencji przewodniczył dr hab. Norbert Kasperek, prof. UWM. Jako pierwszy zabrał głos dr hab. Henryk Ćwięk, prof. AJD w Częstochowie. Zaprezentował referat poświęcony zagrożeniu bezpieczeństwa II RP ze strony Związku Sowieckiego w świetle rozpoznania wywiadu. Prof. dr hab. Jan Rzońca, współautor artykułu wraz z dr Markiem Białokurem (UO), zaprezentował polsko-radziecki układ o nieagresji z 25 lipca 1932 r., w świetle publicystyki politycznej działaczy obozu narodowego. W tej części nie zabrakło także prezentacji multimedialnej, którą wspomagała swoje wystąpienie mgr Barbara Klimczyk (UO) o karykaturze dyplomatyczno-politycznej Polaków i Rosjan w okresie międzywojennym. O Polskim Konsulacie w Mińsku w latach 1921–1939 opowiedział prof. dr hab. Mikołaj Iwanow (UO). Ostatni, tuż przed przerwą, zabrał głos dr Witalij Rosowski. Scharakteryzował stanowisko i działania polskiej dyplomacji wobec kwestii obrony Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie Radzieckiej. Po przerwie jako pierwsza wystąpiła mgr Aleksandra Sheybal-Rostek prezentując pobyt rządu polskiego w Krzemieńcu we wrześniu 1939 r. w drodze do Rumunii. Działalność ppłk. dypl. Stanisława Kary w roli attaché wojskowego na Łotwie i dalsze jego losy w okresie międzywojennym przedstawiła mgr Anna Ambrochowicz (Biblioteka Uniwersytecka UWM) w referacie przygotowanym wspólnie z dr. Tomaszem Gajownikiem (UWM). W kolejnym wystąpieniu zabrał głos mgr Mirosław Ławrynowicz (UE w Krakowie) prezentując osobę Jerzego Niezbrzyckiego oraz jego rolę i wkład w kształtowanie polskiej polityki wschodniej. Dr Igor Iljuszin (Kijowski Uniwersytet Sławistyczny) poruszył w swym referacie kwestię ukraińską w polityce i dyplomacji polskiego rządu emigracyjnego w czasie II wojny światowej.

Przed przerwą wystąpiło jeszcze dwóch prelegentów, których referaty przewidziane były w programie ostatniego posiedzenia zatytułowanego *Po drugiej wojnie światowej i po upadku ZSRR*. Dr Arkadiusz Czwołek (UMK) omówił strukturę i funkcjonowanie Konsulatu Polskiego w Mińsku w latach 1972–1979, natomiast dr Katarzyna Jędraszczyk (UAM) scharakteryzowała kwestię dyplomacji polskiej wobec niepodległości Ukrainy (1990–1993). Trzecie posiedzenie zakończyło się krótką dyskusją.

Po przerwie obiadowej nastąpił czas na otwarcie czwartego, ostatniego już posiedzenia, któremu przewodniczył prof. dr hab. Mikołaj Iwanow (UO). Obrady otworzyła swoją prezentacją dr Agnieszka Sawicz ((WSGK w Kut-

nie). Prelegentka nawiązała w swym wystąpieniu do działalności Konsulatu Polskiego we Lwowie u schyłku lat 80. XX w. Dr Adam Oleksiuk (UWM) scharakteryzował polską dyplomację gospodarczą na Wschodzie uwzględniając zagadnienia związane z problematyką ukraińską. Kolejny prelegent z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie dr Krzysztof Sidorkiewicz w wystąpieniu zwrócił uwagę na działalność polskich placówek dyplomatycznych we współczesnej Litwie. Reprezentantka Związku Polaków na Białorusi z Brześcia mgr Hanna Paniszewa zaprezentowała referat pt. *Działalności brzeskiego oddziału Związku Polaków na Białorusi oraz kontakty z KG RP w Brześciu w latach 1994–2009*. Przedostatni prelegent, mgr Zbigniew Cierpiński (UWr) omówił zagadnienie polskiej dyplomacji wobec europejskiego wektora polityki zagranicznej Ukrainy. Po tym wystąpieniu moderator ogłosił dyskusję, która była na tyle ożywiona, że trwała ponad godzinę. Jako ostatni wystąpił dr Igor Poliszczuk (Charkowski Uniwersytet im. W.N. Karazina), porównując transformację Ukrainy i Polski w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia.

Dwudniowe obrady konferencji swoim wystąpieniem podsumował Konsul Generalny RP w Charkowie dr Grzegorz Seroczyński, który podziękował prelegentom, uczestnikom i słuchaczom za przybycie i wygłoszenie ciekawych spostrzeżeń oraz uwypuklenie pewnych problemów, z jakimi boryka się polska dyplomacja na wschodzie. Podziękował także prof. dr. hab. H. Strońskiego, jednego z organizatorów, za przygotowanie i opublikowanie książki pokonferencyjnej, który również zabrał głos i dokonał podsumowania obrad konferencji naukowej. Słowa podziękowania także skierowane były w stronę Wicekonsul RP w Charkowie Anity Staszekiewicz, Edyty Wodzyńskiej-Andreva'y. W zakończeniu zabrał także głos i podsumował obrady Aleksander Wasilewski (MSZ), który podkreślił, jak ważna jest służba dyplomatyczno-konsularna, jak również podniósł fakt, że warto organizować tak bogate w program konferencje naukowe.

Nie wszystkie prezentowane na konferencji referaty znalazły się w publikacji, którą udało się przygotować w czasie poprzedzającym jubileusz¹. Z drugiej strony nie wszyscy autorzy zamieszczonych w książce tekstów przybyli do Charkowa. W pierwszym przypadku przygotowane do druku maszynopisy zostaną zgodnie z wolą ich autorów zamieszczone w periodykach polskich lub ukraińskich.

Godnym odnotowania jest fakt, iż uczestnicy konferencji biorący udział w uroczystościach jubileuszowych mieli okazję oddać hołd zamordowanym przez organa NKWD polskim oficerom, składając kwiaty i wieńce pod dawną siedzibą NKWD w Charkowie oraz pod pomnikiem polskich oficerów–Ofiar Zbrodni Katyńskiej na Cmentarzu Ofiar Totalitaryzmu w Charkowie–Piati-chatkach. Wieniec w imieniu władz Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego złożyli dr hab. Norbert Kasperek, prof. UWM i dr Krzysztof Łożyński.

¹ *Polska dyplomacja na Wschodzie w XX – początkach XXI wieku*, pod red. H. Strońskiego i G. Seroczyńskiego, Olsztyn–Charków 2010, ss. 656.